

סיכום מפגש מקדים באבו-תלול – 19.08.06

הפגישה התקיימה ביום שבת, 19.8.06, בביתו של שיחי' יוסף. במפגש נכחו נציגי משפחות אבו תלול וביניהם מר עטייה אלאעסם, מר חליל וסאלם אלעמראני, מר יוסף ואחמד אלפיומי, מר שחדה אלאעסם ומר עלי אלנבאי, ועוד צעירים מהיישוב אבו תלול.

דברי פתיחה

דובר ראשון : מר עטייה אלאעסם, יו"ר הוועד

ברך את האורחים ואמר: "הכפר אבו-תלול מתחיל להיות מוכר לאט על ידי המדינה. המטרה שלנו היא להקים כאן יישוב. בשנת 1969 המדינה הכירה ביישוב, באותו הזמן שבו הוכרו תל שבע ורהט; אבל אחרי הסכם השלום עם מצרים, העבירו את ההכרה לכסיפה ולערוער.

אבו-תלול נחלק ל-2: אבו תלול עצמו ואל-שהאבי. יש בין השניים גבול טבעי – הוואדי. אנו מדברים בשם האנשים שממזרח לוואדי - אבו-תלול. אין לנו התנגדות שאלו שממערב יהיו חלק מהיישוב, אבל באזור שלהם על האדמה שלהם. אנו רוצים להתמקד [בסדנה] באזור הזה. ביישוב שני בתי ספר, מרפאה וגני ילדים. היישוב ללא תשתיות ותאורה. אין בית ספר תיכון, ולכן 60% מהבנות לא משלימות את השכלתן.

כל המשפחות באזור זה מסכימות על כך שצריך תכנון. כשאומרים 'תכנון' רוצים משהו שמתאים למסורת של הבדואים."

עטייה דיבר על רצונם לבנות ולתכנן את היישוב בהתאם לאורח חייהם ושיענה על צרכי התושבים. הוא הדגיש שמדובר ביישוב חקלאי, שכל משפחה תוכל לגור ולבנות על אדמתה. רוצים ללמוד מ'במקום' מה זה תכנון – הבינו שיהיה קורס: 'מה זה תכנון'. רוצים לעשות יחד תכנון אלטרנטיבי לתכנון של המדינה. מקווים לשיתוף פעולה ולתוצאה טובה. לא יכולים לקבל תכנון כמו בתל-שבע ורהט; יש שם תוצאות גרועות: אזור בלי תעשייה, בעיות חברתיות וכלכליות. עטייה ציין שהם מעוניינים לקיים את הסדנה והדגיש שצריך להקפיד על המפגשים.

דובר שני : אחמד אלפיומי

"לגבי פרשנות חוקי התכנון – אתם מתמצאים יותר מאיתנו. וכמו לגבי ההיבט המשפטי: כשקונים מגרש, חותמים על ערמת דפים ולא יודעים על מה חותמים. כך גם בתכנון, אנו לא רוצים ליפול קורבן לאי-הידיעה בנושא. מנקודת ראות שלנו, בהיבט החברתי, צורת החיים שלנו הלכה ונעלמה, כי הצרו לנו את התנאים. נוצר יצור מעוות: לא בדואי בטבע (אוהל, צאן). אין מקור פרנסה וגאווה. אנחנו לא תל אביב ולא בדואים. רוצים עד כמה שאפשר להפחית מהנזק של המעבר לכפר, שישמור קצת על צורת החיים ויחזיר קצת מהכבוד. שיהיה דונם אדמה, קצת שטח חקלאי ליד, לפחות לראשונים ולילדים. מה עם שטח רזרבי לדורות הבאים? גבר רוצה בית. ביישובים הקיימים הולכים מכות רצח על מגרש אחד. רוצים תכנון שירחיק אותנו מהנזקים האלו."

דובר שלישי : שחזה אלעמראני

"לא רוצה לדבר על מדיניות הממשלות כלפי הבדואים. רואה במפגשים [של הסדנה] = קורס תכנון. המדינה תמיד תוקפת אותנו מהצד הזה. רוצים שיהיה בידינו הגנה מפני התקפות המדינה. רוצים קורס שבסופו של דבר נצא עם ידע תכנוני שנוכל לעמוד מול המדינה.

נקודה שנייה: רוצים תכנית משלנו, שנוכל להגיש אותה לוועדות התכנון ולהגיד – רוצים את התכנון הזה, הסגנון הזה.

רוצים להקפיד שמי שמתחיל במפגש יגיע לכל המפגשים ולא ייעדר. נביא גם עוד אנשים שמעוניינים להשתתף."

דובר רביעי: עפר לרנר

"אני מההנהלה של עמותת 'במקום'. אני אתחיל בלספר לכם על 'במקום', על מה שעשינו עד עכשיו בנגב, עם קהילות וכפרים בדואים. אחרי זה הצוות יציג את עצמו, ונצא לסיור כדי שנוכל ללמוד על הכפר. המטרה של המפגש היום: להכיר את הכפר ואתכם, ולראות מה אנחנו יכולים לעשות יחד. צריך להגדיר בדיוק מה רוצים להשיג, כדי שזה יהיה ברור לכולם.

עמותת 'במקום' היא עמותה של מתכננים, אדריכלים ואנשי מקצוע שונים שמטרתה לעבוד עם קבוצות אנשים שהמדינה לא נותנת להם מענה תכנוני הוגן. 'במקום' פועלת בנגב הרבה שנים ופועלת עם הכפרים בהרבה מאד דרכים. לדוגמה, התחלנו לעבוד עם קאסר אל סר ב-2001. הכפר היה בשלבים ראשוניים של הכרה כנקודת יישוב. עברנו איתם תהליך של לימוד מה זה תכנון, והגדרנו איתם עקרונות כלליים לתכנון היישוב. במקרה ההוא, הרשויות לא התחשבו בעקרונות אלו, וכשהגיע השופל הראשון הכל נעצר. נכנסנו לעוד תהליך של הגדרת עקרונות לתכנון היישוב, ואחר כך אבו בסמה עשתה תכנון חדש שמתאים ליישוב לאור העקרונות שנקבעו יחד עם התושבים. דוגמא נוספת לפעילות של 'במקום' היא התכנית למטרופולין באר שבע. עושים עכשיו תכנית חדשה לאזור מערד עד אופקים ומרהט עד ירוחם. אזור המכונה מטרופולין באר שבע. אנחנו מעורבים בקשר עם המועצה לכפרים הלא מוכרים כדי לראות שהתכנית תיתן מענה לצרכי האוכלוסייה הבדואית.

למה צריך תכניות? כדי להקים יישוב שמתאים לצורת החיים של האנשים שאמורים לגור בו מצד אחד, וכדי להוציא היתר בנייה מצד שני. **כדי לעשות תכנית מפורטת זה תהליך מאוד ארוך ועולה המון כסף: מודד, יועצים... את הדבר הזה אנחנו לא יכולים לעשות מבחינת זמן והיקף. את זה המדינה צריכה לעשות. היכולת שלנו: לסייע בקשר עם הרשויות, לחשוב יחד איך רוצים לראות את עקרונות התכנון של הכפר, לבנות תכנית שלד ליישוב.**

שולי הרטמן: לנו יש ידע מקצועי. אבל אצלכם יש את כל הידע שנובע מהחיים במקום, מהקשרים ביניכם, מהתרבות, ומהחלומות והשאיפות שלכם. החיבור בין הידע שלכם ושלנו הוא המטרה של

הסדנה. רק אם יהיה אמון בינינו, אותו נצטרך לבנות יחד, נוכל להגיע למטרה. לבד איננו יכולים לעשות כלום – רק יחד.

דובר חמישי :

"הכפר כולל 7 משפחות מורחבות שגרות פה הרבה שנים. במקור היו משפחות גדולות; עם הקמת המדינה וגירוש האנשים – הרבה הפכו פליטים. נשארו מעט מהקרקע והצאצאים שלהם. מצב כלכלי דל. חינוכית – בתחילת הדרך. חברה שלא נשארה בדואית כמו שהייתה פעם ולא התקדמה כמו שאר המדינה.

חינוך :

מה שמתחיל לזוז – עניין החינוך. הגענו למסקנה שזה חשוב מאוד. בעזרת כמה צעירים, התחלנו להשקיע. יש קבוצה מכובדת של אנשי חינוך. אני התחלתי לעבוד כמורה לפני 32 שנה. היו בבית הספר 120 ילדים. מאז הוכפלו פי כמה. החינוך הוא בסיס. כיום בכפר 2 בתי ספר מכיתה טרום חובה (גיל 3) עד כיתה ט'. בגלל עתירת ועדי הורים לבג"צ – הוא כפה על משרד החינוך להכניס כבר בגיל גן ילדים לבית ספר בפזורה. כיום 4 בתי ספר ברדיוס, בכל אחד 900 ילדים. אנחנו מפוזרים. כל אחד גר באדמה שלו. בית הספר במרכז. יש ילדים קרובים ויש רחוקים – עד 5 ק"מ. אחרי כיתה ט' אין בית ספר – צריך לעבור לערעה, שגב שלום... יש כאלו שלא מסוגלים להתמודד עם נסיעה יומיומית של 15 ק"מ. נעשית נשירה חזקה מאוד, במיוחד של הבנות. 15% מהבנות ממשיכות לתיכון. בנים – 55% ממשיכים.

צורת החיים :

אנחנו יושבים בחדר האירוח של השיחי' יוסף, וחסר מזגן. אין חשמל, מים זורמים. אחרים גרים בפחון.

אלו לא תנאי חיים כמו במדינה שלנו. זו המדינה שלנו, אבל מקפחת אותנו. רוצה לבנות – צריך היתר – ולא נותנים. על רקע זה יש הרבה הריסות בתים ופלישות.

עבודה :

חלק עובדים בחינוך (כולל גנות, מנהלה, שרתים), חלק כנהגים. חלק ניכר מובטלים: (א) אין עבודה. (ב) לא עברו הכשרה מקצועית. בכל תחום – אפילו בנייה – צריך תעודה. לכן אבטלה עמוקה – גם בכפרים המוכרים. במציאות יש הרבה תשובות להרבה שאלות.

הכפר העתידי בראי המציאות הנוכחית :

אין שטחים ירוקים, אין עצים. אתם באים מתל אביב – זה בדיוק ההיפך. פה שום דבר לא מסודר ולא מתוכנן. מעוניינים כל אחד בבנייה על השטח שלו – לא על שטח אחר. רוצים קצת חקלאות – לפחות חצי דונם לבית. יש לנו כבוד שלנו, אנחנו נאמנים למדינת ישראל – אז שיטפלו בנו. לא יודע למה הזניחו אותנו. כל משפחה – לפחות 400-500 איש. המדינה אפילו מים לא נותנת."

סיור בקבוצות בכפר

הצוות התחלק ל-4 קבוצות :

קבוצה 1 : עפר ופארס עם משפחת אלפיומי.

קבוצה 2 : שולי עם משפחת אבו קטיפאן.

קבוצה 3 : עדיטל ויאיר עם משפחת אלעסם.

קבוצה 4 : אליאב ורוני עם משפחת אלעמראני.

המטרה : ללמוד יותר על האנשים, בעיותיהם, הראיה העתידית שלהם, ולהכיר כמה שיותר את המבנה החברתי של התושבים.

סדנת אבו תלול:

הצעה למפגש מס' 1 – מהיכרות לחזון

1. זכויות תכנון (30 דקות)

הרצאה: הכרת מערכת התכנון ומערך התכניות הרלבנטי לאבו תלול.

- מה זה בכלל תכנון ולמה זה חשוב?
- שפת התכנון והעקרונות העומדים ביסודו.
- הנחיצות של תכנון בכפרים הבדואים הלא מוכרים.
- החיבור לידע המקומי ולארגון העצמי של הכפר – אלטרנטיבה לתכנון.
- מערכת התכנון ומדרג התכניות: תכניות מתאר ארצית, מחוזית, מקומית, מפורטת, היתר. ההתייחסות לאבו תלול בתוך מדרג התכניות.
- תיאום ציפיות לגבי תוצרי הסדנה: מסמך עקרונות לתכנון הכפר + מתחמי תכנון.

2. ידע מקומי (45 דקות)

- ההתפתחות ההיסטורית של אבו תלול.
- המבנה החברתי של הכפר – עץ מבנה.

הפסקה

3. היכרות (30 דקות)

כל אחד יאמר את שמו, לאיזה משפחה הוא שייך (על גבי עץ המשפחות), ויספר על מקום אחד באבו תלול שהוא אוהב, או מה הוא הכי אוהב באבו תלול.

4. חוזה לסדנה (15 דקות)

הסכמות משותפות שמטרתן הצלחת הסדנה.

- השתתפות קבועה.
 - נציגות – יידוע, עדכון וייצוג המשפחות ואלה שלא משתתפים בסדנא.
 - ביצוע המשימות שיינתנו בין המפגשים.
- העקרונות יירשמו על נייר וייחתמו על ידי המשתתפים.

הפסקה

5. חלום (40 דקות)

- הכפר בעוד 30 שנה – דמיון מודרך.
 - חלוקה לקבוצות וביצוע 2 משימות:
1. דיון בקבוצות על אופיו ומבנהו של הכפר בעתיד.
 2. שרטוט מפות קוגניטיביות של הכפר בעוד 30 שנה.

6. התייחסות לתכנית המחוזית המכירה ביישוב (20 דקות)

- הסבר על התכנית.
- קביעת אופן התייחסות המשותף.

סדנת אבו תלול:

הצעה למפגש מס' 2 – מיפוי הקהילה וצרכיה

1. **הגדרת צרכי הקהילה (45 דקות)**
עבודה בקבוצות: הביטוי הפיזי של הצרכים בנושאים הבאים: מגורים, תעסוקה, קהילה והמרחב הציבורי הפתוח.

2. **זכויות תכנון (15 דקות)**

הרצאות:

- סוגי יישובים: יישוב עירוני, אזור פיתוח פרברי, יישוב כפרי. הדומה והשונה.
- שטחים לייעודים ציבוריים.

3. **דיון על כתב ההתנגדות לתכנית המחוזית המכירה ביישוב (30 דקות)**

- הסבר על ההתנגדות וחלקיה.
- הערות המשתתפים על כתב ההתנגדות.

4. **ידע מקומי (10 דקות)**

מיפוי עקרוני של הכפר:

- גבולות.
- שכונות מגורים.
- מרכז הכפר.
- אזורים מיוחדים (חקלאות, מסחר, מלאכה, תיירות).

סדנת אבו תלול:

הצעה למפגש מס' 3 – עקרונות תכנון ליישוב כולו

1. **זכויות תכנון (30 דקות)**
הרצאה: תכנית אב, תכנית מתאר, תכנית מפורטת, היתר בנייה.
2. **ידע מקומי (10 דקות)**
עץ מבנה משפחתי: כל נציגי משפחה יערכו עץ משפחתי עד רמת ראש משק בית.
3. **ידע מקומי (90 דקות)**
סיור שטח ומיפוי חברתי ופיזי של הכפר: על גבי תצ"א, יתבקש הצוות למפות את אזור המגורים של המשפחה או קבוצת המשפחות.
 - מיקום וגבולות המשפחה: מיפוי שטחי המשפחות – סטטוס: תביעות בעלות או אחרות.
 - מי נמצא מעבר לגבול המשפחות. מה טיב היחסים? האם יכולים להיות במסגרת שכונתית אחת? עם איזה משפחות יכולים לחלוק מסגרת שכונתית?
 - צירי תנועה מהכניסה לכפר לשכונה. חניות. צירי תנועה רגליים.
 - ייעודי ושימושי קרקע:
 - שטחים פתוחים ותפקודם. אזורי צמחייה, חקלאות ובעלי חיים.
 - מסחר. שטחים ציבוריים ותפקודם.
 - מגורים. מבנים והגדרת תפקודם (מגורים, מבנים למטרות אחסון וכו').
 - גדרות מסוגים שונים (הגדרות תחום). מפגעים שונים.

מעבר לסימון הפיזי של המיפוי יש עניין רב להוסיף דגשים של התושבים לגבי השימוש בשטחים לחלקי הקהילה השונים, חשיבות השטחים והירארכיה של השטחים במידה וקיימת. חשוב מאד לצאת מעמדה של קבלה ולמידה מהתושבים.
4. **מיקום פונקציות עיקריות (15 דקות)**
מיפוי עירוני, מיקום פונקציות עיקריות בכפר: חינוך יסודי; חינוך על יסודי; מרכז תרבות וקהילה; מגרש כדורגל; מגרשי ספורט; קופת חולים; מסגד; אזור מלאכה ותעשייה זעירה; מסחר; חקלאות; תיירות; שוק (בדואי).
5. **עקרונות תכנון ליישוב (15 דקות)**
דיון בקבוצות על תחומי מפתח:
 - קהל היעד של היישוב.
 - עקרונות תכנון לחלוקת הקרקע וארגון השכונות.
 - מערך הדרכים המוצע ומאפייני השטח.
 - שלביות פיתוח.
 - אופי היישוב.
 - פיתוח כלכלי על בסיס חקלאות, תעשייה ותיירות: מיקום ואופי הפעילות.

סדנת אבו תלול:

הצעה למפגש מס' 4 – עקרונות תכנון לשכונת המגורים

נתחלק לארבעה צוותים. כל צוות יסייר בתחומי משפחה אחת במשך שעתיים, ולאחר מכן יסייר שעתיים נוספות בתחומי משפחה נוספת.

1. ידע מקומי (30 דקות)

סיור שטח ובחינת המיפוי שנערך במפגש הקודם: על גבי תצ"א, יתבקש הצוות למפות את אזור המגורים של המשפחה או קבוצת המשפחות.

תתבצע בדיקה חוזרת של:

- מיקום וגבולות המשפחה: מיפוי שטחי המשפחות – סטטוס: תביעות בעלות או אחרות.
- מי נמצא מעבר לגבול המשפחות? מה טיב היחסים? האם יכולים להיות במסגרת שכונתית אחת? עם איזה משפחות יכולים לחלוק מסגרת שכונתית?
- צירי תנועה מהכניסה לכפר לשכונה. חניות. צירי תנועה רגליים.
- ייעודי ושימושי קרקע:
- שטחים פתוחים ותפקודם. אזורי צמחייה, חקלאות ובעלי חיים. מסחר. מפגעים שונים.
- שטחים ציבוריים ותפקודם. מגורים. מבנים והגדרת תפקודם.
- גדרות מסוגים שונים (הגדרות תחום)
- מעבר לסימון הפיזי של המיפוי יש עניין רב להוסיף דגשים של התושבים לגבי השימוש בשטחים לחלקי הקהילה השונים, חשיבות השטחים והירארכיה של השטחים במידה וקיימת. חשוב מאד לצאת מעמדה של קבלה ולמידה מהתושבים.
- בנוסף יתבקש כל צוות לסמן את מבני המגורים ברמה שמית.**

2. דיון על דילמות לעקרונות תכנון ליישוב (30 דקות)

קהל היעד של היישוב: מי אמורים להיות תושבי הכפר אבו תלול?

- האם יש אנשים שגרים היום בתחומי אבו תלול שלא יגורו ביישוב בעתיד?
- האם יש אנשים שלא גרים היום בתחומי היישוב שיגורו ביישוב בעתיד?

הקשר בין אבו תלול לאבו סולב

- האם אבו סולב היושבים בין אבו כף לכביש באר שבע-דימונה, יכולים להיות יחד עם אבו תלול באותו יישוב, בשכונות נפרדות, על אדמתם?

הקשר בין אבו תלול לאל שהאבי

- האם אל שהאבי יכולים להיות יחד עם אבו תלול באותו יישוב, בשכונות נפרדות, על אדמתם?

עקרונות תכנון לחלוקת הקרקע וארגון השכונות

- אם המשפחות השונות יקבלו שטח שעונה על הצרכים שלהן – לפחות בגודל של השטח עליו יש להם תביעת בעלות – אבל במיקום שונה בתוך אבו תלול, האם תסכימו לכך?

שלביות פיתוח

- לצורך כך שגם ילדיכם יוכלו בעוד 10-15 שנה לבנות את ביתם בשכונת המגורים המשפחתית יש צורך לרכז את הבתים ולהתיר שטח לפיתוח עתידי. בהנחה שמבטיחים לכם את כל השטח שתצרו, מהו הציפוף המקסימלי (בתים לדונם) בו צריך לארגן את הבתים שיהיו קיימים בשלב הראשון?

אופי היישוב

- מה אתם רוצים שיהיה המאפיין המרכזי של אבו-תלול ואיך ניתן לעשות זאת?

דילמות למשפחה

- במידה והשטח שלגביו יש לכם תביעות בעלות לא יספיק, איך והיכן יימצא הפתרון?
- מהו גודל השטח בדונמים שלגביו יש לכם תביעות בעלות? האם כולו בתחום אבו תלול?
- מהו גודל השטח שאתם יושבים עליו? והאם אתם יושבים על כל השטח עליו יש לכם תביעות בעלות?
- מהו גודל השטח שנראה לכם שייתן מענה טוב לצרכיכם בעוד 10 שנים? איך הגעתם לגודל זה?
- במידה והשטח שלגביו יש לכם תביעות בעלות לא יספיק, איך והיכן יימצא הפתרון?
- האם יש משפחות אחרות שגרות על השטח שלכם ואיך אתם רואים את עתידם ברגע שיש תכנון?

3. ידע מקומי (10 דקות)

עץ מבנה משפחתי: בחינה חוזרת ותיקון עץ המבנה שנערך במפגש הקודם. בנוסף בחינה האם מופיעים על גבי התצ"א כל המבנים וסימונם בשם.

4. עקרונות לתכנון שכונת המגורים (60 דקות)

- חומרים: לוח משבצות המודבק על קאפה בגודל 100 דונם, חתיכות סול המייצגות מבנים, סיכות, תצ"א, טושים.
- כל משפחה תתבקש למקם על גבי תצ"א את מבני המגורים הקיימים כיום כפי שהיו רוצים לראות אותם בתכנון העתידי.
 - כל משפחה תוסיף את המבנים הנוספים שלגביהם יש להתייחס כבר היום. תיעשה בחינה האם התבקש שינוי כלשהו.
 - כל משפחה תסמן את הדרכים והשבילים ותעמוד על תפקידם (לב השכונה, מחברים בין נקודות, מפרידים בין תחומי משפחות).
 - דיון במוצר הסופי ובהשוואתו למצב היום בשטח.